

ההקדש, וא"כ ממאי דפליג ביה ר"י וסובר דבעינן ביה כהן, מוכח דס"ל דכל שומת הקדשות בעי כהן, ואדרבה עיקר פלוגתתם קאי על שומת הקדשות דקרא.

ועיין ברש"ג לעיל במתני' (ד"ה אחד מהם כהן) שפירש לדברי ר"י וז"ל, דכתיב כהן בפרשה כערכך הכהן וגו' (ויקרא כ"ז י"ב) עכ"ל, [וכ"כ הרע"ב בפירושו על המשנה], והנה הך קרא איירי במקדיש בהמה דהיינו שומת מטלטלין דהקדש, הרי שהביא רש"י קרא דשומת הקדשות ולא הביא קרא דוהעריך אותו הכהן דכתיבא בפרשת ערכין, וזה כמו שנתבאר דעיקר פלוגתתם של ר"י וחכמים הוא על שומת הקדשות ולא על שומת ערכין וכמבואר בגמ', ולכך הביא רש"י קרא דכערכך הכהן, ודלא כדברי התורת חיים.

דף ט"ו ע"ב

בגמ' ר"ע אומר מיתתן בכ"ג, ר"ע היינו ת"ק איכא בינייהו נחש. ברמב"ם פ"ה מהל' סנהדרין ה"ב פסק כר"ע וז"ל, אין דנין דיני נפשות בפחות מכ"ג שהן סנהדרי קטנה בין דיני נפשות של אדם ובין דיני נפשות של בהמה, לפיכך אין דנין שור הנסקל וכו' אלא בב"ד של כ"ג אפילו ארי ודוב וברדלס שהן בני תרבות ויש להן בעלים שהמיתו מיתתן בכ"ג, אבל נחש שהמית אחד הורג אותו, עכ"ל. ובהשגות א"א זהו כר"ע ולא ידעתי למה, עכ"ל.

וברדב"ז שם כתב לפרש דברי הרמב"ם וז"ל, פירש רש"י ז"ל (ד"ה איכא בינייהו נחש) דת"ק חשיב ליה בהדי הנך ובעי כ"ג, ור"ע באינך ס"ל כת"ק בר מנחש כדאמרינן בפרק ארבעה אבות נזיקין (ב"ק ט"ו:) נחש מועד לעולם, משו"ה פסק רבינו כר"ע דסתם מתני' היא והנחש מועד לעולם בין תם בין מועד ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל, עכ"ל. וכ"כ הלח"מ שהרמב"ם פסק כר"ע דמתני' דב"ק מסייע ליה.

ודבריהם צ"ב, דהכי תנן בב"ק, הזאב והארי וכו' הרי אלו מועדין רבי אלעזר אומר בזמן שהן בני תרבות אינן מועדין והנחש מועד לעולם. ועיין בתוס' בסוגיין (ד"ה ור' יוחנן) שכבר הוכיחו דהך מתני' דב"ק לא שייכא לסוגיא דהכא, מהא דאמר ר"ל בסוגיין אמתני' דידן והוא שהמיתו אבל אם לא המיתו יש להם תרבות ויש להם בעלים לכו"ע ואפילו נחש, ובמתני' דהתם קתני אליבא דכו"ע שהנחש מועד לעולם אם הזיק ואף שעדיין לא המית לית ליה תרבות עיי"ש בדבריהם, וא"כ ע"כ

מאי דקתני התם והנחש מועד לעולם היינו רק דלא שייך ביה תרבות לענין תשלומי נזקין דלעולם מיקרי מועד לשלם נזק שלם, אבל לענין דין מיתה שפיר מצינן למימר דאף אם הנחש המית עדיין אית ליה תרבות ובעלים וממילא בעי כ"ג כדי לדוננו.

ועוד יותר, דמפסקי הרמב"ם עצמו מוכח כן שיש חילוק בין דין מועד לנזקין ובין דין מיתה בכ"ג, שהרי בפ"א מהל' נזקי ממון ה"ו פסק שכל החמשה מיני בהמות וגם נחש מועדין הם מתחילתן לשלם נזק שלם ואפילו הן תרבות (כלשונו שם), ומ"מ כאן פסק שכיון שהני חמשה מיני בהמות הם בני תרבות מיתתן בכ"ג, וע"כ חזינן מזה דלענין נזקין שאני ואפילו אם יש בהם תרבות עדיין מועדים הם, וא"כ מש"כ הרדב"ז והלח"מ דהרמב"ם פסק כר"ע משום דקתני במתני' דב"ק שהנחש מועד לעולם לכאורה צ"ע דזה אינו שייך כלל לדין מיתה בכ"ג, (ועוד דבלא"ה הרי הרמב"ם כתב להדיא בהל' נזקי ממון שם דגם בנחש גופא שייך תרבות כמו בשאר הבהמות שמנה שם ומ"מ הוי מועד מתחילתו כמו שאר החמשה מיני בהמות, וע"כ שכן סובר ת"ק דמתני' שם), והדרא קושיית הראב"ד לדוכתה דגם בנחש תיבעי כ"ג ולמה פסק הרמב"ם כר"ע.

[ומה שפירש"י (ד"ה איכא בינייהו נחש) בסברת ר"ע כדאמרינן בפרק ארבעה אבות נזיקין נחש מועד לעולם, אין כוונתו דמתני' דהתם קאי כר"ע, אלא כוונתו רק לבאר סברת ר"ע במאי דמחלק בין נחש לשאר בהמה וחיה, ולזה הביא מתני' דב"ק דמבואר שם דנחש שאני משאר בהמות וחיות שהוא מועד לעולם להזיק לכו"ע אף דשאר בהמות וחיות הן בני תרבות לר"א במתני' שם, ועוד אפ"ל דכוונת רש"י לומר דמזה הכריח הגמ' דר"ע פליג על הת"ק בנחש דאל"כ הו"ל לר"ע לפרש דגם בנחש חולק על ר"א כיון דאין לו רק מעט תרבות ושאי משאר הבהמות וחיות כמבואר במתני' ב"ק, וע"כ דמודה ר"ע לר"א בנחש].

ב) והנה בכס"מ כתב לפרש דברי הרמב"ם וז"ל, וי"ל שטעם רבינו דבארי ודוב וכו' סבירא ליה לר"ע כת"ק והוה ליה ר"א יחיד לגבייהו, ובנחש ס"ל לר"ע כרבי אליעזר והו"ל ת"ק יחיד לגבייהו, עכ"ל. ומבואר מדבריו דר"ע ור"א בחדא שיטתא קיימי לענין נחש ולכך מיקרו רבים במקום ת"ק, ולפי"ז נראה דפלוגתתם דר"י ור"ל אליבא דר"א אי בעינן שהמיתו קאי גם לר"ע בנחש, דהרי כל מאי דס"ל לר"א בשאר בהמה וחיה ס"ל לר"ע בנחש. וכן מבואר ממה שכתב הרמב"ם

בסקילה בכ"ג, רק כל הקודם זכה, וכמו דמשמע מפשטות הסוגיא דאם אין להן תרבות לית בהו חיוב סקילה כלל אלא כל הקודם זוכה, ולפי צד זה היינו דוקא אליבא דר"א.

והנה מדברי ר"ע מוכח דטעמיה דפליג על ר"א הוא משום דסבר דיש להן תרבות אפילו המיתו ולא משום דסבר דאפילו אין להן תרבות בעינן כ"ג, דהרי ר"ע מחלק בין נחש לשאר בהמה וחיה וסובר בנחש כר"א דלא בעי כ"ג משום שאין לו תרבות. אולם אפשר לפרש דטעמייהו דרבנן לחוד וטעמיה דר"ע לחוד, ואדרבה יש לפרש דהא גופא איכא בין ר"ע ורבנן, דר"ע אזיל בטעמא דר"א דהיכא דאין להן תרבות אין בהן דין כ"ג ולכך סובר דנחש לא בעינן כ"ג משום דאין לו תרבות, ורבנן פליגי על עיקר סברת ר"א וסברי דאף דאין להן תרבות ואין להן בעלים מ"מ בעינן כ"ג וכמו בשור של הפקר שאין לו בעלים, ולכך לא מחלקי בין נחש לשאר בהמה וחיה וסברי דבכולהו בעינן כ"ג, וכן משמע קצת בסוגיין דלא הוזכר כלל בגמ' הך ענין של תרבות אליבא דחכמים.

והנה זה לשון הרמב"ם בפ"ה מהל' סנהדרין ה"ב, אפילו ארי ודוב וכו' שהן בני תרבות ויש להן בעלים שהמיתו מיתתן בכ"ג, אבל נחש שהמית אחד הורג אותו, עכ"ל. דנראה דמה שהוסיף הרמב"ם הסברא שהן בני תרבות, זהו לפי ר"ע דפסק כוותיה, דלדידיה צריך לחלק בין נחש דאין בו תרבות ובין שאר בהמה וחיה שיש בהם תרבות (ומש"כ הרמב"ם ויש להן בעלים אין כוונתו להתנות בזה תנאי דכדי שיהא דינו בכ"ג צריך בעלים ממש, דהא מדקימל"ן שור של הפקר מיתתו בסקילה בכ"ג אף שאין לו בעלים מוכרח דאינו כן, אלא שיעור דברי הרמב"ם הוא דאפילו ארי ודוב וכו' מיתתן בכ"ג דמכיון שיש בהם תרבות ממילא שייך בהם בעלים דשם בעלים חל עליהם כמש"כ רש"י בסוגיין, אבל אם לא היה שייך בהם בעלים משום שאין בהם תרבות, וכמו בנחש שהמית דאיגלאי מילתא שאין בו תרבות וממילא ליכא עליה שם בעלים דלא שייך ביה בעלים, אז גרע משור של הפקר ומיתתן באחד, וכמו שפירשנו בדעת ר"א), אבל לפי שיטת רבנן אפשר שאין צורך לזה, שהרי לדידהו י"ל דאפילו אם אינם בני תרבות ואין להן בעלים אפ"ה דינם בכ"ג, דלא גרעי משור המדבר שהמית דקיימל"ן שחייב סקילה ונידון בכ"ג, וכמו שפירשנו.

אבל נחש שהמית אחד הורג אותו, הרי שהדין דכל הקודם להורגו זכה בנחש אינו אלא אחר שהמית וכדברי ר"ל. והטעם שפסק הרמב"ם כר"ל הוא משום דבגמ' תניא כוותיה דר"ל.

ולפי"ז מבואר היטב דברי התוס' בד"ה תניא כוותיה דר"ל וז"ל, הא דלא חשיב הך בריש החולץ בהדי תלת דהלכה כר"ל משום דהכא אליבא דר"א פליגי, ע"כ. והיינו דכיון דתניא כוותיה דר"ל משום הכי הלכה כמותו. ודבריהם צ"ב, דממאי שהקשו דהו"ל להגמ' למיחשבינהו בהדי תלת דהלכה כר"ל מבואר דפשיטא להו להתוס' דקיימי דברי ר"ל אליבא דהלכתא, אמנם ממה שכתבו בסוף דבריהם דפלוגתתם דר"י ור"ל היא אליבא דר"א מבואר דלא קיימי דברי ר"ל להלכה כלל, ודבריהם סותרים זא"ז, וצ"ב.

אמנם לפמשנ"ת דפלוגתתם דר"י ור"ל היא גם אליבא דר"ע בנחש, יש לבאר דברי התוס' דבאמת קיימא לן כר"ל אליבא דהלכתא בנחש דהא פסקינן כר"ע, וזהו שהקשו בתוס' דהו"ל למיחשבינהו בהדי תלת דהלכה כר"ל, ומש"כ אח"כ דמאי דלא חשיב להו בגמ' שם משום דר"י ור"ל אליבא דר"א פליגי, כוונתם דכיון דעיקר פלוגתתם בגמ' נישנית על דברי ר"א דלא פסקינן כוותיה אף דיש נפקותא לדין לדינא בנחש אליבא דר"ע, לכך לא חשיב להו בגמ' בהדי אינך פלוגתייהו דר"י ור"ל דקיי"ל כר"ל.

מתני' הזאב והארי וכו' מיתתן בכ"ג, ר"א אומר כל הקודם להורגן זכה. אמר ר"ל והוא שהמיתו אבל לא המיתו לא, קסבר יש להן תרבות ויש להן בעלים וכו'. יש לעיין בסברת רבנן, אי טעמייהו משום דקסברי יש להן תרבות ויש להן בעלים אפילו המיתו ולכך מיתתן בכ"ג, או דפליגי על עיקר סברת ר"א וסברי דאע"ג דאין להן תרבות ואין להן בעלים מ"מ חייבין סקילה וצריכי לדונם בכ"ג משום דלא גרעי משור המדבר שאין לו בעלים דג"כ חייב סקילה כמבואר במשנה בב"ק (דף מ"ד:) וכודאי בעינן ביה ג"כ כ"ד של כ"ג, ולפי"ז ע"כ צ"ל דר"א סבר דבהמות וחיות שאין להם תרבות גרעי טפי משור שאין לו בעלים, דמכיון שאינן בני תרבות אינן ברשותן של בני אדם ולא שייכא בהו בעלים כלל וכמש"כ רש"י (ד"ה ואין להם בעלים) דאין שם בעלים חל עליהם, ולכך אין מיתתן

אלא דר"ל במאי זכה כיון שהמיתו שוינהו רבנן
כמאן דגמר דינייהו ואיסורי הנאה נינהו. יש
 לעיין אם גם ר"י סובר דאחר שהמיתו שוינהו רבנן כמאן
 דגמר דינייהו ואסירי בהנאה, או דלא נאמר סברא זו רק
 אליבא דר"ל דסובר יש להן תרבות ויש להן בעלים עד
 שהמיתו ולכך שפיר מצי רבנן לאשווי' עלייהו דין שור
 הנסקל מיד כשהמיתו.

עוד יש לעיין בדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' סנהדרין ה"ב שפסק כר"ע וכדברי ר"ל דנחש שהמית אחד הורגו, דלכאורה קשה אמאי השמיט ולא כתב שהנחש ג"כ אסור בהנאה משום דשוניהו רבנן כמאן דגמר דינייהו כמבואר בגמ' אליבא דר"א. ועיין במאירי שנקט בדעת הרמב"ם דנחש אסור בהנאה.

אין דנין את השבט וכו' אלא עפ"י ב"ד של
מסכת נדרים פ"ג הלכה ט"ז
 1254547
שבעים ואחד. לעיל במתני' פירש"י על זה וז"ל,
 רובו של שבט שעבדו עבודה זרה במזיד, עכ"ל.
 ובמהרש"ל שם כתב על דברי רש"י וז"ל, בכאן לא דק
 דבין לפי המקשן ובין לפי המסקנא איירי בכל השבט,
 עכ"ל. וכתב ע"ז המהרש"א וז"ל, ואני אומר דרש"י ודאי
 דק יפה וכן פ"י הרע"ב, והא דקאמר המקשה אבל כולו
 לא היינו רובו דרובו ככולו בכל מקום, וה"ק רבי יונתן
 בהדיא עד רובו משמע דמרובו ואילך דינו ככולו, וכן
 פסק בהדיא הרמב"ם בפ"ד מהל' עכו"ם כרבי יונתן
 ורובו ככולו וז"ל ויהיו המודחין ממאה ועד רובו של
 שבט אבל אם הודחו רובו של שבט דנין אותן כיחידים
 עכ"ל, ובמסקנא נמי דקאמר ואי אתה מוציא כל השבט
 כולו לשעריך היינו רובו ככולו דמה"ט דממעטינן כולו
 מאיש ואשה אתה מוציא ואי וכו' מה"ט דממעטינן נמי
 רובו וכו', עכ"ל המהרש"א.

הנה מש"כ המהרש"א לפרש בגמ' לדעת רש"י דמאי דקאמר רבי יונתן מק' עד רובו פירושו עד ולא עד בכלל, קשה מלשון הגמ' כאן ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו אבל כולו לא, דמשמע דרבי יונתן עד ועד בכלל קאמר, ולפי דברי המהרש"א צריכים לפרש דמה דקאמר הגמ' ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו, היינו עד רובו ולא רובו ממש, וזה דוחק גדול בלשון הגמ' [ואף אם נימא שהרמב"ם מפרש כן בדברי הגמ' מג"ל לפרש כן בדעת רש"י, ועיי' בסמוך מש"כ לדעת הרמב"ם]. ומה שפירש המהרש"א דמאי דקאמר המקשה אבל כולו לא, כוונת הגמ' לרובו, לא משמע כן כלל בגמ'

כנ"ל. ועוד יש להקשות על דבריו, דהרי רש"י מפרש לדברי רבי יאשיה דמאי דקאמר מ"י עד ק' פירושו עד ועד בכלל, שכתב בד"ה מ"י עד ק' בא"ד וז"ל, וטפי ממאה נפקא מתורת עיר וכו' עכ"ל, הרי דמאה נמי בכלל עיר הוא, וא"כ לכאורה בדברי רבי יונתן ג"כ מפרש רש"י דעד רובו פירושו עד ועד בכלל, ודלא כדברי המהרש"א, ודברי המהרש"ל שכתב שרש"י לא דק לכאורה נראים יותר.

בשיטת הרמב"ם שרובו של שבט חשיב ככולו לנצל דין עיר הנדחת, אבל לא חשיב ככולו לענין שאין דנין את השבט שהודח
לא לא בני"ד של ע"א

(ב) **ובעצם** דברי המהרש"א שכתב להוכיח מדברי הרמב"ם שפסק דרובו של שבט מבטל דין עיר הנדחת משום דחשיב ככולו, דסובר הרמב"ם ג"כ לענין דינא דאין דנין את השבט אלא עפ"י שבעים ואחד דרובו של שבט חשיב ככל השבט ואין דנין אותן רק עפ"י בי"ד של ע"א, לכאורה יש לעיין בדבריו, דממש"כ שם הרמב"ם אבל אם הודחו רובו של שבט דנין אותן כיחידים משמע דדינן כיחידים ממש ודנין אותן בב"ד של כ"ג כדינן של יחידים ולא בב"ד של ע"א כדין השבט ועוד דמדברי הרמב"ם בפ"ה מהל' סנהדרין ה"א שכתב וז"ל, ואין דנין לא את השבט שהודח כולו ולא את הנביא שקר וכו' עכ"ל, וכן ממש"כ בפירוש המשניות וז"ל, דין שבט הוא שיודח כולו ולא דנין אותו אלא בב"ד הגדול עכ"ל, ולא כתב כלל דרובו של שבט ככולו, מבואר דסובר הרמב"ם דדינא דאין דנין את השבט אלא בב"ד של ע"א לא נאמר רק בשבט שהודח כולו ממש, ודלא כדברי המהרש"א.

ובדעת הרמב"ם שמחלק בין דין עיר הנדחת דאמרינן ביה דרוב השבט חשיב ככולו לבטל דין עיר הנדחת, לבין דין אין דנין את השבט שהודח אלא בב"ד של ע"א דלא אמרינן ביה רובו ככולו, נראה לבאר, דהנה מה דשבט אין בו דין עיר הנדחת כתב שם הרמב"ם (פ"ד מהל' עכו"ם ה"ב) שהטעם הוא משום שנאמר בפרשת עיר הנדחת יושבי העיר לא כפר קטן ולא כרך גדול וכל פחות ממאה כפר קטן ורובו של שבט כרך גדול ונראה דזוהי גם כוונת רש"י ד"ה עשרה במש"כ דהווי להו ציבור ונפקא מתורת עיר], והיינו דכיון דשבט איקרי קהל לענין פר העלם דבר של ציבור כדאיתא בהוריות (דף ה:) שבט

י"ל דס"ל דמאי דהקשה כן בגמ' אפילו אם תרצה לדחוק ולומר דעד ועד בכלל לא קאמר רבי יונתן אלא רובו אבל כולו לא, וא"ת מי דחקו לרבינו לפרש כן, וי"ל דהסברא דחקתו דודאי סבירא לן בכל התורה כולה רובו ככולו, עכ"ל. ולכאורה תירוצו דחוק מאוד, דאם באמת אמרין מסברא רובו ככולו, א"כ איך נקט הגמ' בהקושיא דלא אמרין רובו ככולו, ואדרבה מדלא הוזכר בגמ' דאמרין כאן רובו ככולו, נראה מוכח מזה דלא נאמר כאן דין רובו ככולו, ומאין נדע שדברי הגמ' נאמרים רק על צד הדוחק.

ונראה לבאר דברי הגמ' לדעת הרמב"ם, דהנה נראה דמתחילה סברה הגמ' דהא דתנן אין דנין את השבט אלא עפ"י ב"ד של ע"א הוא משום דאית בהו דינא דעיר הנדחת אף שאינם דרים בעיר אחת, והיינו דכמו שחידש הכתוב דעיר שהודחה דנין אותה בפנ"ע בסייף ובב"ד של ע"א, ה"נ שבט שהודח אף שאין השבט דר בעיר אחת דנין אותם בפנ"ע בסייף ובב"ד של ע"א [וה"נ כשדרים בירושלים או בערי מקלט שאינם נעשים עיר הנדחת כמבואר ברמב"ם שם הל' ד',] וכמו שפירש רש"י (ד"ה למימרא) דשבט שלם שהודח כדינא דרבים דיינינן ליה כדינא דעיר הנידחת דמיקרי מרובין, עכ"ל. וע"ז פריך הגמ' מרבי יאשיה ורבי יונתן שמבואר מדבריהם דלא דנין כלל דין עיר הנדחת ביותר מק' לרבי יאשיה וביותר מרובו של שבט לרבי יונתן, וא"כ מוכרח דלא נאמר כלל דין מיוחד בשבט שהודח דנידון כדינא דעיר הנדחת.²

ולפי"ז יש לבאר דמאי דנקיט הגמ' בלישניה ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו אבל כולו לא, אף דמרובו ואילך דינו ככולו לדעת הרמב"ם, היינו משום דעיקר פירכת הגמ' הוא שמדברי רבי יונתן מוכרח דלא נאמר כלל תורת שבט שהודח בפרשת עיר הנדחת כמו שביארנו, וקסבר הגמ' דלגבי הך דין מיוחד דשבט שהודח לא הוה שייך למידן ביה דין רובו ככולו והוה בעינן שיוודח כל השבט כולו, ולכך דייק הגמ' בלישניה למינקט אבל כולו לא משום דפירכת הגמ' קאי על דין שבט שהודח, וכוונת הגמ' להוכיח דבפרשת עיר הנידחת ליכא תורת דין שבט, ומאי דלר' יונתן מרובו ואילך כבר אינה נעשה עיר הנידחת היכא שדרים רוב השבט בעיר אחת אין זה שייך לפירכת הגמ' כלל.

אחד דאיכרי קהל מנא להו וכו' עיי"ש, וגם נקרא עם כדכתיב אף חובב עמים (דברים ל"ג ג') וכפירש"י שם דכל שבט ושבט קרוי עם, לכן אמרין דאם דר שבט בעיר אחת אין שם עיר על מאותו מקום ומיקרי כרך, נמצא דעיקר הטעם תליא במעלת השבט, ולכך רובו של שבט נמי יש לו חשיבות קהל, ואם דר בעיר אחת מיקרי כרך כמו בכל התורה דרובו חשיב ככולו, [וכמו כן נראה דרובו של שבט איכרי קהל גם לענין פר העלם דבר].

אמנם מה שאין דנין את השבט אלא בב"ד של ע"א, נראה שדין זה הוא רק היכא שדנין את עצם השבט, והיינו שאם ח"ו ידונו כולם למיתה אז יכלה כל השבט ונמצא דבזה דנין אנו את גוף השבט אם יתקיים השבט או יכלה, ואף שבאמת דנין כל אחד ואחד מהשבט כיחידים בסקילה, מ"מ כיון שזה נוגע לקיום השבט מיקרי שדנין את השבט בכללותו וזה גופא הוא המצטרף שיהא נקרא שדנין את השבט, ולכך חמיר דינייהו ואין דנין אותן רק בב"ד של ע"א וכמש"כ הרמב"ם שם דזה מיקרי דבר הגדול, נמצא דלא תליא הך דינא במעלת השבט כלל, ולכן פסק הרמב"ם שפיר דרק אם דנין כל השבט כולו בעינן ב"ד של ע"א. אבל היכא שאנו דנין רק רובו של שבט, לא מיקרי שדנין את השבט, שהלא אפילו אם יתחייב כל רוב השבט, מ"מ ישאר עצם השבט על ידי מיעוטו הנשאר [דבעצם שם השבט אין חילוק בכמות האנשים שבו], ולכן לא שייך לומר בכה"ג שדנין את השבט, ושפיר דיינינן להו בב"ד של כ"ג, ולא שייך בזה כלל הסברא דרובו ככולו, כן נראה לבאר סברת הרמב"ם לפמש"כ, ודלא כמו שהעלה המהרש"א.

פירוש שו"ט דגמ' לדעת הרמב"ם שאפילו רובו של שבט מבטל דין עיר הנידחת

ברמב"ם פ"ד מהל' עכו"ם ה"ב כתב וז"ל, אין העיר נעשית עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה מתוכה וכו' ויהיו המודחין ממאה ועד רובו של שבט אבל אם הודח רובו של שבט דנין אותם כיחידים שנא' יושבי העיר לא כפר קטן ולא כרך גדול וכל פחות ממאה כפר קטן ורובו של שבט כרך גדול, עכ"ל. ובלח"מ כתב וז"ל, וא"ת הא אמרין בגמ' סנהדרין ואפילו רבי יונתן לא קאמר אלא רובו אבל כולו לא, משמע מיהא דרובו אמר ואיך קאמר רבינו דעד רובו הוי עד ולא עד בכלל,

2. כל זה מבואר בדברי הסנהדרין קטנה לסוגיין ריש דף ט"ו. וכו' בחזו"א למסכתין סי' כ"ד סק"א.

ומאי דקסבר הגמ' דלא שייך דין רובו ככולו בהך דין שבט שהודח נראה הטעם בזה, דרק בעיר שהודחה כיון דדין עיר הנידחת חל על כל עצם העיר כולה כמו שמצינו (לקמן ק"ב. וברמב"ם שם ה"ו) דכל העיר ממונן אבד ואפילו נכסי הצדיקים שבעיר שלא חטאו, לכך שפיר שייך בה דין רובו ככולו ואמרינן דמאחר שהודחה רוב העיר חשיב כאילו כל העיר הודחה וחייל שפיר שם עיר שהודחה על כל העיר כולה, אבל בדין שבט שהודח אפילו למאי דקס"ד בגמ' דחל בו דינא דמרובין כעיר הנידחת שדינה בסייף וע"א, אין זה אלא על העובדים עצמם אבל ודאי לא ידונו כל שאר השבט משום רובו של השבט שעבדו, וגם לא שייך כלל דין ממונם אבד על כל השבט, וא"כ כיון דלא חל שום דין על כל השבט כולה, לכך לא שייך ביה דין רובו ככולו.

ועיין ביד רמה (ד"ה ודייקנן בא"ד) שמפרש דברי הגמ' כדעת הרמב"ם וז"ל, כמאן לא כרבי יאשיה ולא כר' יונתן דתניא וכו' רבי יונתן אומר ממאה ועד רובו של שבט ולא עד בכלל, דכ"ע מיהת שבט שלם לא דיינינן ליה כמרובין דעיר הנדחת וכו' עכ"ל. הרי שהרמ"ה מפרש דברי רבי יונתן דעד רובו קאמר ולא עד בכלל וכדעת הרמב"ם, וקשה דא"כ איך כתב אח"כ דכו"ע מיהת שבט שלם לא דיינינן ליה כמרובין, ולא כתב דכו"ע מיהת מרובו ואילך לא דיינינן ליה כמרובין. אמנם לפי הנ"ל יש לפרש דברי הרמ"ה כמו שפירשנו לדעת הרמב"ם, דעיקר פירכת הגמ' הוא על דין שבט שהודח והך דין לא שייכא רק היכא דכל השבט כולו הודח כמו שביארנו למעלה, ולכך דייק הרמ"ה להקשות רק על כולו ולא על מרובו ואילך וכמו שמבואר בלישנא דגמ'.

בדעת הרמב"ם דבעיר הנידחת שם עיר תלוי במספר העובדי ע"ז ולא במספר הדיירים בה

ב) בדברי הרמב"ם מבואר דמאי דרובו של שבט מבטל דין עיר הנדחת היינו רק היכא שרובו של שבט עצמם הם מן המודחין ועבדו ע"ז, אבל היכא שכל דיירי העיר הם רובו של שבט והמודחין עצמם אינם אלא רוב מהם שפיר נעשה עיר הנדחת. ועיין במנחת חינוך (מצ' תס"ד אות י') שדקדק כן בדברי הרמב"ם, והקשה עליו דלכאורה העיקר תלוי בדיירי בעיר וכמו

שביאר הרמב"ם דאם דיירי העיר הם רובו של שבט מיקרי כרך ולא עיר, וא"כ אמאי סבר הרמב"ם דתליא במספר המודחין עצמם, עיי"ש. ואפשר שהרמב"ם דייק כן ממה דמיייתי הירושלמי (למסכתין פ"י ה"ו) על הך דין דבעינן דוקא עיר, קרא דיושבי העיר דכתיב בקרא דהכה תכה דאיירי בהמודחין, ולא הביא מה דכתיב שם בריש הפרשה באחת עריך, ומזה הוכיח הרמב"ם דשם עיר או כרך תליא דוקא במספר המודחין ולא בדיירי העיר גרידא, שהשם עיר או כרך נקבע ע"י אלו שנתחייבו מיתה.

דף מ"ז ע"א

בפלוגתא בבלי וירושלמי בקרקע שבין שני שבטים אם דינו בבי"ד של ע"א

עולא אמר רבי אלעזר בבאין על עסקי נחלות וכתחילתה של ארץ ישראל וכו' אי מה תחילתה קלפי אורים ותומים וכו'. עיין ברבינו חננאל דמביא מירושלמי בפירקין (ה"ג) כאוקימתא זו דמתני' מיירי בחורש [פ"י יער] שבין שני שבטים. והנה בירושלמי לא נדחה פירוש זה שבחורש שבין שני שבטים עסקינן, ובגמ' דילן הודחה הך אוקימתא מחמת הקושיא אי מה התם בקלפי וכו'.

והנראה בזה, דהנה באמת קושית הגמ' אי מה תחילתה בקלפי אורים ותומים צ"ב, דהלא לא בשמים היא ופשיטא דלא שייך קלפי בפסק בי"ד, וע"כ מוכח מזה דמעיקרא לא ה"י כוונת הגמ' שהבי"ד של ע"א יפסקו הדין, אלא שהבי"ד של ע"א יכולים לחלק כחלוקה הראשונה בכניסתן לארץ דה"י בשבעים ואחד ולברר למי שייך הקרקע כתחילתה של ארץ ישראל, ולזה בעינן בי"ד של ע"א כמו תחילתה של ארץ ישראל שג"כ היתה בע"א. וע"ז שפיר פריך הגמ' אי מה התם בקלפי אורים ותומים, כן נראה בביאור הגמ' דידן.

אבל בירושלמי נראה שמפרש באופן אחר, דהנה ז"ל הירושלמי על הא דתנן אין דנין לא את השבט ולא את נביא השקר ולא את כהן גדול אלא על פי כ"ד של ע"א, איתא חמי שנים אין דנים לא כל שכן שבט, ומפרש בפני משה וכן ביפה עינים [דלא כפי' הקרבן העדה] דכוונתו להקשות דשבט שלם לא גרע מכהן גדול ונביא שקר דבעינן בהני שנים בי"ד של ע"א לדונם, והיינו משום שהם דבר הגדול כמבואר ברמב"ם (ריש פ"ה מסנהדרין), וא"כ פשיטא דגם שבט שלם בעי ע"א דדבר

ובזה יש ליישב נמי מה שהקשו התוס' בדף י"ד ע"ב ד"ה מתני' על הא דדייקינן בגמ' מתני' דלא כי האי תנא דבעי בעגלה ערופה מלך וכהן גדול מדלא חשיב להו מתני' וז"ל, תימא אי משום דמתני' לא חשיב מלך וכהן גדול הכי נמי אשכחן גבי אין מוסיפין על העיר דבעינן מלך ונשיא ואורים ותומים וב' תודות ושיר כדתנן בפ"ב דשבועות וכן גבי מוציאין למלחמת הרשות דבעינן מלך ומשוח מלחמה כדאמר בגמ', עכ"ל. דלפי דברינו נראה, דהנה פסק הרמב"ם בפ"ה דסנהדרין ה"א דעצם חיוב עגלה ערופה הוא על פי ב"ד של ע"א, שכתב אין מוציאין למדידת החלל אלא ע"פ ב"ד הגדול, וכ"ה בתוספתא במכילתין (פ"ג ה"ב), אלא דיוצאין חמשה זקנים מסנהדרין לעשות מעשה המדידה (ריש פ"ט מרוצח והל' סנהדרין שם הל' ה'), וא"כ כיון דבמתני' דידן קתני שמדידת החלל הוא בחמשה זקנים לר"י, היה צריך לחשוב ג"כ שמעשה המדידה הוא גם במלך וכהן גדול, (שהלא בגמ' שם מבראר דלמאן דמצריך מלך וכה"ג זה שייך למעשה המדידה של החמשה או השלשה זקנים, דמיבעיא לן בגמ' שם להאי מ"ד אי סגי לדידי' ביציאת חמשה או שלשה למדוד או בעינן שיצאו כולו סנהדרין למדוד את החלל וכדמסיק הגמ' מהא דתניא שיצאו כל הסנהדרין למדידת עגלה והמרה עליהן עיי"ש). וזה לא דמי להא דלא קתני במוסיפין על העיר שאר דברים, דהתם הרי לא מיירי מתני' במעשה ההוספה אלא בפסק של ב"ד דצריכים להוסיף וכמו שפירשנו, ולכן שפיר דייקנן בגמ' דמדלא קתני מלך וכהן גדול גבי עגלה ערופה ע"כ מתני' דלא כי האי תנא דבעי להו.

ונראה דגם הירושלמי יודה דאם הנידון הוא לאיזה שבט שייך החורש לא שייך שידונו דין ובודאי צריכין לעשות בזה חלוקה כחלוקה הראשונה, ורק דהירושלמי סובר דלפסוק שצריכים לעשות עוד הפעם חלוקה דארץ ישראל, על זה גופא צריך פסק ב"ד הגדול, וע"ז קאי מתני', והוא כדפירשנו דהירושלמי סובר דכמו בדין של כהן גדול בעינן ע"א, כמו כן בדין של שבטים צריך ע"א כיון דהוא דבר הגדול, ולכן לא שייך להקשות אי מה התם בקלפי דהא הירושלמי לא מיירי על עצם החלוקה. אבל בגמ' דידן סובר דעל פסק שצריכים לעשות חלוקה לא היינו צריכים ב"ד של ע"א, וע"כ דמה דבעינן ע"א הוא על עצם החלוקה וכתחילתה של א"י דהיה בע"א, וע"ז פריך הגמ' אי מה התם בקלפי ודו"ק.

הגדול הוא ולמה לי' למיתני'. ועל זה קאמר רבי ליעזר אפילו בחורש שבין שני שבטים היא מתניתא, רצה לומר דמתני' אתא לאשמועינן דבשבט אפילו מחלוקת על יער שבין שני שבטים מיקרי נמי דבר הגדול ובעי ב"ד של ע"א, ויש בזה רבותא, דהלא אמרינן בגמ' להלן דרך דיני נפשות של כהן גדול הוי בכלל דבר הגדול דבעי ע"א ולא דיני ממונות, אבל בשבט אף שחורש שבין שני שבטים הוא דיני ממונות בלבד, אפילו הכי כיון דהשאלה היא בארצם של שבטים מיקרי דבר גדול וצריך ע"א, והיינו דהירושלמי מפרש דהא דלא דיינינן לנחלת השבטים אלא בשבעים ואחד הוא מטעם דכל מילי דשבט הוי דבר הגדול דלא גרע מכהן גדול, ולא משום דהוי כתחילתה של ארץ ישראל, שהרי הך ענין דתחילתה של ארץ ישראל לא הוזכר בירושלמי כלל. לפי"ז לא שייך להקשות מה תחילתה בקלפי אורים ותומים, דהא להירושלמי אין הבי"ד עושין חלוקה כחלוקה הראשונה אלא שהם דנין את הדין.

ולפי דברינו שכוונת גמ' דידן אינו שדנין דין רק דעושים חלוקה, לפי"ז יש ליישב מה שהקשו התוס' בשבועות (דף ט"ו. ד"ה שאין) מאי מקשה הגמ' אי מה תחילתו בקלפי ואורים ותומים, והא אפשר שצריך אורים ותומים ומ"מ לא קחשיב להו במשנה ריש סנהדרין כמו שלא קחשיב במוסיפין על העיר שאר דברים של מלך ונביא ואורים ותומים.

ונראה דבמוסיפין על העיר ישנן שני דברים, חדא דבעינן שבי"ד הגדול יכריעו שצריכים להוסיף, ועוד יש מעשה ההוספה גופא, ועיין מה שכתבנו בזה להלן (עמוד ב' ד"ה ואין מוסיפין). ולפי"ז י"ל דבמתני' דידן לא קחשיב רק מה שבי"ד הגדול פוסק שצריכים להוסיף, אבל לא חשיב מעשה ההוספה, ואה"נ אם במתני' היה חושב גם מעשה ההוספה אז ודאי הו"ל לחשוב גם שאר הדברים, דבי"ד הגדול לחודא לא סגי למעשה ההוספה. ולפי"ז הוא הדין נמי בעסקי נחלות, אם הוי כתחילתה של ארץ ישראל דהיינו החלוקה של ארץ ישראל, א"כ אין החלוקה נעשית בב"ד של ע"א בלבד, אלא צריך ג"כ קלפי ואורים ותומים, ועל כן שפיר קפריך הגמ' למה לא חשיב מתני' גם שאר הדברים. [והא דקתני אין מוציאין למלחמת הרשות אלא בפסק ב"ד של ע"א, ולא קחשיב דבעינן נמי מלך ויועץ ואורים ותומים כדילפינן בסמוך, וכמו שהקשו התוס' בשבועות שם, היינו משום דכל דבר ודבר מהני דברים הוא ענין בפני עצמו].

דחלוק שבט מיחיד, לכך נפקא שבט מכלל איש ואשה. משא"כ עיר לא נפקא מכלל איש ואשה דקרא רק היכא שנעשה העיר לעיר הנדחת ונידונית בדין מרובים וכמו שביארנו.

דאמר קרא כל הדבר הגדול יביאו אליך, דבריו של גדול. וברש"י ד"ה דבריו של גדול פירש דינו של בעל שררה כגון נשיא וכהן גדול, עכ"ל. והנה מה שהוסיף רש"י נשיא, כוונתו לגמ' לעיל שרב מתנה מפרש דמאי דקתני במתני' שאין דנין את השבט אלא בבי"ד של ע"א, זה מיירי בנשיא של שבט שחטא, שגם הנשיא גדול הוא והוא בכלל האי ילפוטא דדבריו של גדול, ולכן צריך לדונו בבי"ד של ע"א. ונראה מוכח מזה דס"ל לרש"י דאף למאי דמסיק רבינא שם דמתני' דקתני שבט מיירי בשבט שהודח, לא אתא רבינא לחלוק על עיקר דינו של רב מתנה, וגם רבינא מודה דנשיא מיקרי גדול וצריך לדונו בע"א, ולכן הביאו רש"י כאן על עיקר דרשא דדבריו של גדול.

מיהו ברמב"ם לא הובא כלל דינא של רב מתנה, ועיין במאירי שהעיר כן ותירץ דנראה שסובר הרמב"ם דתירוצו של רבינא דמוקי למתני' דשבט בשבט שהודח פליג על דינו של רב מתנה, והרמב"ם פסק כרבינא שהוא תירוצו בתרא.

ונראה שהרמב"ם מפרש שפלוגתא רבינא ורב מתנה אי נשיא של שבט הוא בכלל האי קרא דדבר הגדול, תלוי בפירושא דהא דאמרינן דדבר הגדול היינו דבריו של גדול, רב מתנה ס"ל דכהן גדול מיקרי גדול משום שהוא בעל שררה, ולפי"ז גם נשיא של שבט בכלל גדול, אבל רבינא סובר שכהן גדול לא מיקרי גדול משום דאית ליה שררה, אלא משום שהתורה קראה גדול רכתיב (ויקרא כ"א י') והכהן הגדול מאחיו, וכמו שכתב הרמב"ם בפירוש המשניות בהא דכהן גדול נידון ע"א וז"ל, אמנם כהן גדול הוא למד ממה שנאמר כל הדבר הגדול יביאו אליך ור"ל דבר האיש הגדול ואין לנו גדול זולתי כהן גדול שנאמר והכהן הגדול מאחיו עכ"ל, וא"כ נשיא לא שייך לזה כלל.

והנה במכילתא (שמות י"ח כ"ב) מפורש דהאי דבריו של גדול כולל גם שאר בעלי שררה כמו נשיא ולא רק כהן גדול, דאיתא שם והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך וכו' או אינו אלא דברים של בני אדם הגדולים יביאו אליך וכו' ע"כ, דמלשון המכילתא בני אדם

בתוס' ד"ה איש ואשה אתה מוציא לשעריך, הכא לא חשיב עיר איש ואע"ג דבפ' אלו דברים גבי פסח בטומאה אמר איש נדחה ואין ציבור נדחים ואפילו כל העיר טמאה נדחים לפסח שני עד דאיכא רוב ישראל, שאני הכא משום דמצינו שחילק הכתוב בין יחידים למרובים כמו בין עיר הנדחת ליחיד, ע"כ. וגם בתוס' פסחים (דף ס"ו: ר"ה ואין) הקשו כן מפסח בטומאה, אלא שהוסיפו להקשות גם על מאי דממעטינן שבט, ותירצו שם ג"כ דמצינו שחילק הכתוב בעיר הנדחת בין יחיד למרובים, עיי"ש.

ונראה לומר בכוונת התוס', דהך דינא דאיש אתה מוציא לשעריך ואי אתה מוציא כל העיר כולו לשעריך לא נאמר רק היכא דחל באותה עיר דין עיר הנדחת, דאז אמרינן דכיון דבאותה עיר חילק הכתוב בה בין יחיד למרובין לענין דאית בה דין עיר הנדחת ולא דיינינן להו בדין יחידים, לכך נפקא נמי אותה עיר מכלל איש ואשה דקרא וחשיבא כציבור דאין דנין אותם רק בב"ד של ע"א אף דבעלמא עיר לא חשיבא כציבור, אבל היכא שלא חל בהעיר דין עיר הנדחת [כמו ירושלים וכדומה] נראה דדנין אותה שפיר בב"ד של כ"ג ולא נאמר בה דינא דאיש ואשה אתה מוציא לשעריך מאחר דבעלמא עיר לא חשיבא כציבור אף בע"ז ולא נפקא מכלל איש ואשה דקרא. ולפי"ז יוצא דעיר שיש בה יותר מק' לרבי יאשיה [ורובו של שבט לרבי יונתן] דאין דנין אותה לעיר הנדחת משום דנפקא מתורת עיר כמו שפירש"י, כמו כן דנין אותה בב"ד של כ"ג, דמאתר שלא נעשה עיר הנדחת ולא נאמר בה שום חילוק בין יחיד למרובים ע"כ לא נפקא נמי מכלל איש ואשה דקרא ודנין אותה בב"ד של כ"ג. וכ"ז נכלל בתירוצם של התוס' במש"כ דמצינו שחילק הכתוב בין יחידים למרובים, דכוונתם לומר שחילק הכתוב באותה עיר בין יחידים למרובים דחל בה דין עיר הנדחת, ודוק שזה נכון.

ולפמ"ש"ב צריך לפרש דמה שכתבו התוס' בפסחים סברא זו דמצינו שחילק הכתוב בעיר הנדחת בין יחיד למרובים לתרץ גם על מאי דמוציאין שבט מכלל איש ואשה דקרא, אין כוונתם לומר דעיר ושבט דמיין להדידי בדיניהו ממש, דודאי שבט נפקא מכלל איש ואשה לגמרי, דהא כל אחד ואחד מהשבט נידון כדין יחידים בסקילה ואעפ"כ מוציאין אותם מכלל איש ואשה דקרא, וע"כ היינו משום דכיון דבע"ז מצינו שהתורה נתנה דין אחד למרובים, ה"ה שבט מאחר שחשיב ציבור כמו דמצינו לענין דין פר העלם דבר

ומכח זה כתב הלח"מ (ריש פ"ה מהל' סנהדרין) דס"ל להרמב"ם ששורו של כה"ג דינו בע"א, אבל בפשוטו מדלא הזכירו הרמב"ם נראה דס"ל שדינו בכ"ג כמו שאר שור הנסקל.

ויש לפרש דסבר הרמב"ם דכיון דלא איפשטא הבעיא בגמ' נקטינן לחומרא ונידון אפילו בכ"ג כמו שאר שור הנסקל, ואף דדין השור מיקרי דיני נפשות [מהילפותא דכמיתת הבעלים כך מיתת השור] ובעלמא בספק בדיני נפשות אזלינן לקולא, מ"מ נראה דבספק נפשות של שור לא אמרינן ספק נפשות להקל, דהרי הרשב"ם בב"ב דף נ' ע"ב פירש דטעמא דספק נפשות להקל הוא משום דכתיב גביה ושפטו העדה והצילו העדה, ומבואר דבלאו האי טעמא הוה אזלינן לחומרא גם גבי נפשות, וא"כ כיון דשור הנסקל לא נאמר ושפטו העדה והצילו העדה שפיר אזלינן ביה לחומרא אף שהוא דין נפשות. ואפילו לדעת התוס' שם בב"ב שכתבו דאף בלי טעמא דושפטו העדה והצילו העדה אזלינן לקולא גבי נפשות משום דלא קטלי מספיקא דאפילו ממונא לא מפיקנן מספיקא ע"כ, מ"מ אפשר דלענין ספק נפשות להקל לא מדמינן מיתת השור למיתת הבעלים, וכמו שמבואר בגמ' לקמן (דף ל"ו:) א"ר אבהו עשרה דברים **יש** בין דיני ממונות לדיני נפשות וכולן אין נוהגין בשור הנסקל חוץ מעשרים ושלושה, ופירש"י שם (ד"ה לא תטה) דכולהו אינן להצלה אתי ומה לנו לחוס על שור המועד מוטב לקיים בו ובערת הרע עיי"ש, וא"כ ה"ה נמי לענין ספק נפשות להקל אדרבה נהרוג את השור כדי לקיים ובערת הרע. ולכך שפיר נקט הרמב"ם בהך בעיא דאזלינן לחומרא דסגי בכ"ג אף בשורו של כהן גדול, ולכן סתם דבריו ולא כתב שיש חילוק בין שורו של כה"ג לשור דעלמא.

ב נראה בזה, דהנה כבר כתבנו דמדהשמיט הרמב"ם בעיית הגמ' נראה שדעתו דגם שורו של כהן גדול נידון בכ"ג כמו שאר שור הנסקל ודלא כמש"כ בלח"מ שם. וכן נקט המאירי להדיא דשורו של כהן גדול שהמית אינו חלוק משור של שאר בני אדם, וצ"ב מהיכא איפשטא להו בעיית הגמ' והיאך נקטו בפשיטות דלמיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה, וצ"ב.

ונראה לבאר, דהנה המאירי כתב בסוגיין זו"ל, ומ"מ שורו של כהן גדול שהמית וכן כל שאר עניניו אין חלוק בינו ובין שאר בני אדם כלל, ויש חולקין בשורו ממה שאמרו כמיתת הבעלים כך מיתת השור ולא יראה לי כן, עכ"ל. ודבריו תמוהים, דלכאורה מה שהיש

הגדולים משמע דהרבה אנשים גדולים איכא. ובאמת צ"ב מאין יצא להרמב"ם שרבינא פליג על זה ומפרש דכה"ג מיקרי גדול רק משום קרא של והכהן הגדול מאחיו, וצ"ע.

בני רבי אלעזר שורו של כהן גדול בכמה למיתת בעלים ידידיה מדמינן ליה או דילמא למיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה. יש לעיין, דהרי נקטינן כת"ק דמתני' בב"ק דף מ"ד ע"ב דאף שור המדבר שאין לו בעלים חייב מיתה ונידון בכ"ג ודלא כרבי יהודה שם, וא"כ מוכח דמה דילפינן במתני' שצריך לדון שור הנסקל בכ"ג מכמיתת הבעלים כך מיתת השור, לא קאי אבעלים דהך שור אלא אבעלים דעלמא, דהא בשור של הפקר אף דלית ליה בעלים אפ"ה נאמר גם ביה דינא דכמיתת הבעלים כך מיתת השור, וע"כ משום דמדמינן ליה לבעלים דעלמא, [והביאור בזה שזה גילוי שיש דין בדיני נפשות של שור שנידון רק בכ"ג אבל אין זה משום שהוקש השור לבעלים], וא"כ איך מיבעיא לן בגמ' אי לבעלים ידידיה מדמינן ליה, וצ"ב.

ובאמת היה נראה דבעיית הגמ' הוא רק אליבא דרבי יהודה בב"ק שם דשור הפקר פטור ממיתה, ולדידיה שפיר מיבעיא בגמ' דילמא מיתת השור למיתת בעלים ידידיה מדמינן ליה.

ולפי"ז י"ל דלכך השמיט הרמב"ם בעיא זו [עי' בלח"מ ריש פ"ה מסנהדרין שעמד על זה], שהרי אליבא דהלכתא פסקינן כת"ק במתני' ב"ק שם כמפורש ברמב"ם הל' נזקי ממון פ"י ה"ו, וא"כ נמצא דפשיטא דלבעלים דעלמא מדמינן ליה, דמאחר שאפילו שור של הפקר דינו בכ"ג, מוכח דאין מיתת השור כמיתת בעלים ידידיה אלא כמיתת בעלים דעלמא, ולכן גם שורו של כה"ג דינו בכ"ג כמו כל שור הנסקל, ואין מקום לבעיא זו, ולכך השמיטה הרמב"ם.

במה שהשמיט הרמב"ם בעיית הגמ' שורו של כהן גדול בכמה

בני רבי אלעזר שורו של כהן גדול בכמה למיתת בעלים ידידיה מדמינן ליה או דילמא למיתת בעלים דעלמא מדמינן ליה, אמר אביי מדקא מיבעיא ליה שורו מכלל דמוננו פשיטא ליה, פשיטא מהו דתימא הואיל וכתב כל הדבר הגדול כל דבריו של גדול קמ"ל. הרמב"ם השמיט הך בעיא,

חולקין טוברים דשורו של כהן גדול אינו נידון בכ"ג היינו כהן צד בגמ' דמדמינן מיתת השור למיתת הבעלים ידידה ולכך אין דנין שורו של כה"ג רק בע"א, וא"כ איך חלק עליהו המאירי מסברא וכתב דלא יראה לי כן, וכי מידי דתליא בסברא הוא, הא גמ' ערוכה היא והבעיא בגמ' לא איפשטא, וצ"ב.

והנראה מדברי המאירי שהוא מפרש דעיקר בעיית הגמ' לא תליא כלל בהילפותא דכמיתת הבעלים כך מיתת השור, דודאי מצד עצם דין מיתת השור הוי סגי לדונו בכ"ג כמו דינו של שור דעלמא, ומאי דקמיבעיא לן אי למיתת הבעלים ידידה דמדמינן ליה [וואולי לא היה גורס כלל בגמ' למיתת הבעלים ידידה דמדמינן ליה או למיתת הבעלים דעלמא דמדמינן ליה] הפירוש הוא דמיבעיא לן אי דיני נפשות של שור נמי מיקרי דבר גדול משום דהוי כמו דיני נפשות של כהן גדול עצמו וא"כ בעינן ע"א כדי לדון את הכהן גדול על דבר שורו, או דדיני נפשות של שורו הוא בכלל דיני ממונות של הכהן גדול ולא הוי בכלל דבר גדול וא"כ סגי בכ"ג, וכדמסיק בגמ' דרק בשורו מיבעיא לן אבל בממונו פשיטא לן דלא הוי בכלל דבר גדול. וזהו שכתב המאירי על דברי היש חולקין דלא יראה לי כן, דכוונתו דלא יראה לו דאתינן עלה בגמ' משום כמיתת הבעלים כך מיתת השור, אלא בעיית הגמ' הוא בדין כהן גדול עצמו אי שורו הוא בכלל דבר גדול שלו או לא וכמו שביארנו.

ולפי מה שביארנו דלדעת המאירי וכן יש לפרש לדעת הרמב"ם עיקר בעיית הגמ' הוא בדין דבר גדול של כהן גדול דקמיבעיא לן אי דיני נפשות של שורו בכלל דבר גדול הוא, א"כ אתי שפיר מה שנקטו המאירי והרמב"ם בפשיטות דאיפשטא בעיית הגמ' ונקטינן להלכה דשורו של כהן גדול נידון בכ"ג כמו שור דעלמא, דהנה בברייתא לקמן דף י"ח ע"ב איתא כהן גדול שעבר על עשה ולא תעשה הרי הוא כהדיוט לכל דבריו ודנין אותו דין מלקות בב"ד של שלשה, ואמרינן עלה בגמ' סד"א כל דבריו של גדול בעי ע"א קמ"ל, ופריך הגמ' ואימא ה"נ, ומשני מי כתיב דברי גדול הדבר הגדול כתיב דבר גדול ממש, ע"כ. ונראה בביאור דברי הגמ' דודאי פשיטא לן דממונו של כהן גדול לא מיקרי דבר גדול וכמו שמבואר בסוגיין, אלא דס"ד דדין מלקות של כה"ג הוא בכלל דיני נפשות של כהן גדול משום דמלקות במקום מיתה עומדת, וכמו שכתב הרמב"ם בפט"ז ה"א דאע"פ שהמלקות בשלשה במקום מיתה עומדת, וכן

בפי"א ה"ד כתב וז"ל, אחד דיני נפשות ואחד דיני מלקות הדינים האלו שוים בהם אלא שהמלקות בשלשה עכ"ל, והמקור לזה הוא בגמ' לקמן (דף ל"ג:) חייבי מלקות מניין שדינם כדיני נפשות לענין העשרה דברים האמורים במשנה שם (ל"ב.) בד"נ, ומשני הגמ' אתיא רשע רשע מדיני נפשות, [ובאמת צ"ע על דברי הכס"מ בפט"ז שם שהקשה לאיזה ענין הוי מלקות במקום מיתה עכ"ד, דהלא בפי"א מפורש ברמב"ם שנפק"מ לענין כל העשרה דברים וכדאיתא בדף ל"ג, ועי' בכס"מ בפי"א שג"כ לא הביא הך סוגיא וצ"ע], ולכך הו"א דבעינן ביד של ע"א גם למלקות של כה"ג כמו לדיני נפשות ידידה, וזהו מאי דפריך התם בגמ' ואימא ה"נ, וע"ז משני הגמ' דרק לדבר גדול ממש בעינן ע"א, ר"ל דרק דיני נפשות ממש של כהן גדול הוי דבר גדול, אבל דיני מלקות שלו לא מיקרי דבר גדול אף דבמקום מיתה עומדת.

[ועוד] נראה לפרש מאי דמסיק הגמ' קמ"ל דבר גדול ממש, דהכוונה היא דקרא דכתיב הדבר הגדול לא קאי על כהן גדול עצמו דלא מפרשינן קרא דבריו של גדול דהיינו דבריו של כה"ג דמיקרי גדול, אלא פירוש הקרא הוא דבר גדול כפשוטו וכמו דס"ד בסוגיין לפרש דהוא דבר קשה והיינו דכל מידי דחשיבא דבר גדול בעי ע"א ולא דוקא כהן גדול. וכן מבואר מדברי הרמב"ם בפ"ה ה"א שהרבה דברים שאין דנין אותם אלא בבי"ד הגדול של ע"א נלמדים מהך קרא דכל הדבר הגדול, וכגון עגלה ערופה ומה דמוסיפין על העיר, ועיי"ש בכס"מ ולח"מ, וע"כ חזינן מזה דקרא דדבר הגדול לא קאי על כהן גדול עצמו אלא פירוש הקרא הוא דכל דבר גדול בעי ע"א. וזהו כוונת הגמ' קמ"ל דמלקות של כה"ג לא בעי ע"א, משום דרק מיתת כהן גדול דחשיבא דבר גדול בעי ע"א אבל דין מלקות שלו שאין זה דבר גדול לא בעי ע"א אף דמלקות במקום מיתה עומדת, ולפי"ז מסקנת הגמ' בדף י"ח הוא דלא כמסקנת הגמ' בסוגיין שמפרש קרא דדבר גדול דקאי על כה"ג עצמו, וראה בהמשך כאן].

ולפי"ז כיון דמסקינן בדף י"ח דדיני מלקות של כהן גדול בשלשה משום דרק דבר גדול ממש בעי ע"א, א"כ ה"נ שורו של כהן גדול נידון בכ"ג ולא בעי ע"א משום דרק דבר גדול ממש בעי ע"א, דהרי לא עדיפא דיני נפשות של שורו מדיני מלקות של כה"ג עצמו דאף דבמקום מיתה עומדת לא הוי בכלל דבר גדול, ולכך נקטו הרמב"ם והמאירי בפשיטות דשורו של כהן גדול נידון בכ"ג כמו שור דעלמא. ומה דסלקא

הגדול שהרי חסר מנין ע"א, א"כ מאי מעליותא יש בהחמשה במה שהם זקנים מבי"ד הגדול, אלא ע"כ חזינן מזה שכל גברא שנתמנה לסנהדרין גדולה יש לו דין מיוחד בהיותו מנוי בהסנהדרין, וכל אחד ואחד מהע"א זקנים שבסנהדרין נקראים מיוחדים שבעדה, ורק הם כשרים למדידת החלל. וכן דרשינן לעיל (דף י"ג:) בסמיכת פר העלם דבר של ציבור דבעי חמשה זקנים מסנהדרין גדולה ע"ש, וע"כ שיש לכל יחיד בסנהדרין חלות בגופו שהוא מנוי בסנהדרין.

וּלְפִי"ז נראה דבמוסיפין על העיר ועל העזרות דבעינן בי"ד של ע"א ישנם שני דינים נפרדים, חדא הא דתנן בריש מסכתין שאין מוסיפין אלא על פי בי"ד של ע"א, דצריך פסק של בי"ד הגדול שהם יאמרו שצריכים להוסיף. ושנית, שכל הע"א זקנים של סנהדרין גדולה צריכים לצאת לעשות מעשה ההוספה, כדאמרין לעיל (דף י"ד:) מצאן אבית פאגי והמרה עליהן דמשכחת להו כגון שיצאו הסנהדרין מלשכת הגזית להוסיף על העיר ועל העזרות, וכדתנן בשבועות שם שבי"ד היו מהלכין. ונראה דכמו דבעגלה ערופה יצאו החמשה זקנים למדוד שלא בתורת בי"ד הגדול שהרי חסר מנין ע"א [והך דין הוא מלבד מה שעיקר החיוב של עגלה ערופה הוא על פי פסק של בי"ד הגדול שהם המכריעים שצריך למדוד, עיין דברינו בדף י"ג. ד"ה איבעיא להו], הוא הדין נמי כשמוסיפין על העיר דמה שיוצאין כל הע"א זקנים של סנהדרין גדולה להוסיף, אין זה בתורת בי"ד הגדול אלא בתורת ע"א יחידים. (ואפשר דמוכח כן שהלא כשהסנהדרין נמצאים חוץ ללשכת הגזית אין להם דין בי"ד הגדול כדאמרין לעיל (י"ד:) מלמד שהמקום גורם. מיהו יש לדחות דאפשר דאע"ג שחוק ללשכת הגזית אין להם כח הפסק של בי"ד הגדול לענין המראת זקן ממרא ודיני נפשות וכן לענין כל מאי דבעי פסק דין של ע"א, מ"מ שם בי"ד הגדול אית עליהו, וכמו שהארין רבינו ז"ל לקמן דף נ"ב: ד"ה בגמ' וטעה עיי"ש. מהמסדר.)

וּלְפִי"ז מתיישבת היטב סתירת דברי רש"י, דהנה נראה פשוט דמה דאמרין דמשה במקום שבעים ואחד הוה קאי, זה שייך רק היכא דצריך לתורת בי"ד הגדול דמשה עצמו חשיב בי"ד הגדול, אבל כל היכא דבעינן מספר זקנים מסנהדרין, לזה לא סגי מה דמשה במקום ע"א קאי. ולכן הכא דאיירינן בדינא דמתני' דידן דמוסיפין על העיר על פי בי"ד הגדול של

בסוגיין בבעיא ולא פשטינן לה מהך ברייתא דלקמן, הרי בלא"ה יש להקשות על סוגיין אמאי הוצרך אביי למידק מבעיית רב אלעזר דממונו של כהן גדול לא בעי ע"א, ולא דייק כן מהך ברייתא דאיתא להדיא דאף למלקות לא בעינן ע"א וכ"ש לממונו וכמו שהקשה הגרע"א בגליון הש"ס, אלא ע"כ מוכרח דלא נחית סוגיין להך ברייתא דלקמן.

דף ט"ז ע"ב

א"ר חסדאי

בהא דבעינן בי"ד של ע"א להוסיף על העיר ועל העזרות שיש בזה שני דינים, וישוב סתירת דברי רש"י עפי"ז

ואין מוסיפין על העיר. מנהגי מי"א א"ר שימי בר חייא אמר קרא ככל וכו' וכן תעשו לדורות. ופירש רש"י ד"ה כן תעשו לדורות, מה משכן על פי משה והוא במקום סנהדרין גדולה, אף לדורות על פי סנהדרין גדולה, עכ"ל. והיינו שמשה עצמו הוא במקום שבעים ואחד, וכמפורש בגמ' להלן גבי הא דמשה הי' אוקי סנהדראות דמשה במקום שבעים ואחד קאי. מיהו ברש"י לשבועות ריש דף ט"ו ע"א (ד"ה וכן תעשו) פירש באופן אחר, דהנה במשנה שם (י"ד.) תנן שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ואורים ותומים וסנהדרין של שבעים ואחד, ובגמ' ילפינן ל' מדכתיב וכן תעשו לדורות, ופירש"י דבימי משה היה כל זה, שמשה הי' מלך ונביא ואחיו כהן גדול ואורים ותומים ושבעים זקנים, ע"כ. הרי מוכח מדבריו דלא סגי במה שמשה עצמו הוה במקום שבעים ואחד, אלא היה צריך שבעים זקנים עמו, ובאמת כן איתא בירושלמי הכא (הובא בר"ח), וצ"ב הטעם בזה.

והנראה בזה, דהנה מלבד מה שיש תורת בי"ד הגדול של ע"א להורות בכל דבר הגדול כמש"כ הרמב"ם ריש פ"ה מהל' סנהדרין, עוד מצינו שכל דין ודין מהסנהדרין אית ביה חלות שם מנוי בסנהדרין בפני עצמו, כמו שמצינו בעגלה ערופה דתנן במס' סוטה (דף מ"ד:) שלשה זקנים מבי"ד הגדול שבירושלים היו יוצאין למדוד את החלל ר"י אומר חמשה, ודריש ליה בגמ' (שם) ולעיל (י"ד:) מדכתיב ושופטך ממיוחדין שבשופטיך או מג"ש זקני זקני דבעינן מיוחדים שבזקניך, וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מרוצח שהחמשה דיינים שמודדין צריכים להיות מהסנהדרין, ולכאורה כיון דלית בהו דין בי"ד

מה שפירש דלענין רשות אפילו ר' יהודה מודה, הוא משום מאי דתנן בהוריות (דף ה.) שאם הורו בית דין של אחד מן השבטים ועשה אותו השבט על פיהם, סובר רבי יהודה שאותו השבט חייב פר העלם דבר של ציבור, הרי מפורש דגם אליבא דרבי יהודה איכא דין בי"ד של שבט, ולהכי פירש הרמ"ה דרשות הוא ושפיר משכחת לן דין של פר העלם דבר בבי"ד של שבט. אבל צ"ע מה שכתב הרמ"ה דר"י סובר דאחד ממונה על כולן אבל בי"ד לכל שבט לית לי, איזה שייכות יש זה לזה, ומנא לי' להרמ"ה כן.

ונראה שהרמ"ה ס"ל, דאם נאמר שיש בי"ד לכל שבט ושבט, הסנהדרי גדולה ממנים רק את הבי"ד של השבט, ובי"ד של השבט הם הממנים את הבתי דינין של כל עיר ועיר ופלך ופלך, והביאור בזה שבי"ד השבט הוא לאותו שבט כמו שבי"ד הגדול הוא לכל ישראל, וכמו שפירש הרמב"ן עה"ת בפרשת שופטים (ט"ז י"ח) וז"ל, כדרך שהסנהדרי גדולה ממונה על כל בתי דינין של כל ישראל, כך יהא בי"ד אחד ממונה על כל השבט, ואם הוצרכו לתקן ולגזור דבר על שבט שלהם גוזרין ומתקנין והיא לשבט כגזירת סנהדרי גדולה על כל ישראל, עכ"ל. וסובר הרמ"ה דלפי הת"ק הסנהדרי גדולה ממנים בי"ד של כל שבט ושבט, והבי"ד של השבט ממנים בי"ד לכל עיר ועיר.

ובזה מדויק היטב לשון המשנה ריש מסכתין אין עושין סנהדריות לשבטים אלא על פי בי"ד של ע"א, דמשמע מזה דרך לעשיית בי"ד של שבט בעינין בי"ד של ע"א אבל להעמיד בתי דינין בכל עיר ועיר לא בעינין בי"ד של ע"א וכמו שביארנו דבי"ד של כל עיר ועיר נעשה ע"י בי"ד של השבט. ועל זה פליג ר"י לומר דאחד ממנה את כולם, דהיינו שהסנהדרין גדולה הם הממנים את כל הבתי דינין של ישראל, ואם רצו מעמידים בי"ד גם על כל השבט, אבל מ"מ הם הממנים בתי דינים בכל העיירות.

(ב) **ועפ"י** י' יתיישב עוד, דהנה כתב הרמב"ם ריש הל' סנהדרין (פ"א ה"א) וז"ל, מצות עשה של תורה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך שנאמר שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך,

ע"א דהיינו הפסק של בי"ד הגדול וכשאר דינים דמתני' דבעינין פסק בי"ד הגדול, על זה שפיר כתב רש"י דילפינן כן משום דמשה עצמו במקום ע"א קאי, דזה סגי לענין פסק דין של בי"ד הגדול, אבל במס' שבועות דמיירי בסדר מעשה ההוספה וכדתנן שם במלך ונביא ואנרים ותומים וסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכל ישראל אחריהן, והיינו שצריכים לצאת ע"א יחידים ממיוחדים שבשופטן לעשות מעשה ההוספה גופא, על זה כתב רש"י שם דילפינן כן ממה שהיו עם משה שבעים זקנים, דהא על זה לא שייך למילף ממה עצמו, וכמש"נ.

דהנה בתוס' (ד"ה את תבנית המשכן) הקשו על מה דילפינן בגמ' שבמוסיפין על העיר צריך בי"ד של ע"א מקרא דוכן תעשו, דלמה לי וכן תעשו, והא לגבי סנהדראות לשבטים אמרינן בגמ' להלן דבעי ע"א כדאשכחן במשה דמוקי סנהדראות והוא במקום ע"א קאי, והתם לא כתיב וכן תעשו, עכת"ד. ולפי מה שביארנו י"ל דבלא וכן תעשו הוה ידעינן רק שאין מוסיפין על העיר אלא על פי הפסק של בית דין הגדול, אבל מה דבעינן שיצאו ע"א יחידים מסנהדרי גדולה להוסיף על העיר, זאת אנו למידין מוכן תעשו שהעשייה צריכה להיות כמו בימי משה.

בהא דהשמיט הרמב"ם שמצוה להעמיד בי"ד לכל שבט ושבט, ומה דלא קתני במתני' שעשיית בתי דינין בכל עיר ועיר הוא עפ"י בי"ד של ע"א

תנו רבנן מניין שמעמידין שופטים לישראל וכו' לכל שבט ושבט מניין וכו' רבי יהודה אומר אחד ממונה על כולן (ו סנהדרי גדולה, רש"י) שנאמר תתן לך. ברמ"ה ד"ה פיסקא וכו' ת"ר מנין שמעמידין וכו' רבי יהודה אומר בי"ד אחד ממונה על השבטים כולן שנאמר תתן לך אבל שופטים לכל שבט ושבט לית לי, והני מילי למצוה אבל רשות אפילו רבי יהודה מודה דאי בעו למנויי לכל שבט ושבט שפיר דמי, עכ"ל. והנה

אלא ששניהם כתבו דלפי"ז ר"י ות"ק לא פליגי לדינא, ודלא כדעת הרמ"ה דפליגי אם יש מצוה לעשות בי"ד לכל שבט ושבט.

י. ועיין בר"ן שפירש כן להדיא בדברי רבי יהודה לפי רש"י, דכוונת ר"י שסנהדרי גדולה ממנה כל הסנהדריות על כל העיירות, וכ"כ רבינו יונה.

עכ"ל, ובכס"מ שם נתקשה אמאי השמיט הרמב"ם מאי דילפינן עוד בסוגיין שמעמידין בי"ד גם לכל שבט ושבט. וביותר קשה שהרי הרמב"ם עצמו ריש פ"ה כתב להדיא אין עושין סנהדרין קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר ועיר אלא על פי בי"ד של ע"א עכ"ל, הרי מפורש שעושין בי"ד לכל שבט ושבט, וא"כ למה לא כתב הרמב"ם בפ"א שמצוה לעשות כן.

ולפי מה שביארנו למעלה יש לומר, דלהכי לא הביא הרמב"ם שמצוה להעמיד בי"ד לכל שבט, משום שהוא פסק כר"י דהסנהדרין גדולה ממנים את כל הבתי דינים, וא"כ ליכא מצוה להעמיד בי"ד לכל שבט ושבט, ורק בפרק ה' כשכתב אין עושין סנהדרין קטנה אלא על פי בי"ד של ע"א אז הביא דין בי"ד של השבט, כיון שגם לר"י באמת יכולין להעמיד גם לכל שבט וכמש"נ ברמ"ה. וכן בכל עיר ועיר נמי אין מעמידים בי"ד בלא הבי"ד של ע"א, וכשיטת ר"י, וזהו שכתב שם הרמב"ם אין עושין סנהדרין קטנה לכל שבט ושבט ולכל עיר ועיר אלא על פי בי"ד של ע"א, והיינו דגם לעשות בי"ד דכל עיר ועיר בעינן בי"ד של ע"א, ודלא כלשון המשנה דתנן רק לשבטים והשמיט בי"ד של כל עיר ועיר, ולפי דברינו היינו משום שהרמב"ם פסק כר"י, ומתני' אזלא כת"ק וכנ"ל, ודו"ק.

דף י"ז ע"א

בדין איני יודע כמאן דליתיה דמי, ושיטת הרמב"ם בזה

וא"ר אבהו במוסיפין עושין ב"ד שקול לכתחילה פשיטא מהו דתימא האי דקאמר איני יודע כמאן דאיתי' דמי ואי אמר מילתא שמעינן ל' קמ"ל דהאי דקאמר איני יודע כמאן דליתיה' דמי ואי אמר טעמא לא שמעינן ל' ע"כ. ובתוס' לקמן (דף ל"ג: ד"ה אחד) הקשו וז"ל, תימה הא אמר בסוף פ"ק דאי אמר איני יודע והדר אמר טעמא לא שמעינן ליה ולא יהא אלא כאחד מן התלמידים, וי"ל דהתם באומר טעמא לחובה והכא באומר טעמא לזכות עכ"ל. והיינו דמפרשים דהא דאמרינן בסוגיין לא שמעינן ל' היינו לחובה.

אבל באמת דברי התוס' צ"ע מאי הקשו ולא יהא אלא כאחד מן התלמידים, נהי דאם יחזור לומר טעמא שמעינן ליה, מ"מ אין דינו רק כאחד מן התלמידים, א"כ נקרא בי"ד שקול, וזה גופא הויא חידושא דר' אבהו,

דבלא ר' אבהו הייתי אומר דהאומר איני יודע הוי דיין ולא הוי בי"ד שקול ומאי קשיא להו להתוס'. ובאמת עי' ביד רמה שפירש כן דאפילו לר' אבהו יכול להצטרף כאחד מן התלמידים אבל בלא ר' אבהו עדיין דיין הוא ויצטרף בתורת דיין. וא"כ מה הוקשה להתוס'.

והנראה בזה, דבאמת כד דייקת גם להרמ"ה קצת קשה, למה ליה לעשות חילוקים בין אם יש להאיני יודע דין דיין או דמצטרף רק כאחד מן התלמידים ע"ש ברמ"ה, הלא הנפק"מ הוא בזה גופא אם נקרא ב"ד שקול או לא.

ע"כ נראה דהתוס' וגם הרמ"ה סברי דבאמת אין פירוש קושית הגמ' פשיטא, דמתני' דמוסיפין שנים מוכח דבמוסיפין עושין בי"ד שקול [וכדמשמע מרש"י ד"ה פשיטא], דאם זה היתה הקושיא מאי משני הגמ' דמתני' הוה אמרינן דכמו דאיתא דמי, ור' אבהו קמ"ל דכמאן דליתא, דלכאור' מעיקרא מאי קסבר ובסוף מאי קסבר. ועוד דא"כ אמאי הוצרך הגמ' להוסיף דאי אמר טעמא לא שמעינן, למה לא סגי במאי דקאמר הגמ' דבלא ר' אבהו הייתי אומר כמאן דאיתא ולא הוי בי"ד שקול.

ע"כ נראה דכל קושית הגמ' היא דמאי קמ"ל ר' אבהו לדינא במאי דאמר שבמוסיפין עושין בי"ד שקול דהיינו שיכולין להוסיף שנים, הלא משנה מפורשת היא דמוסיפין שנים, ומאי דקמ"ל ר' אבהו דהוי בי"ד שקול, לא איכפת לן, דהלא המשנה כבר אמרה שמוסיפין שנים. וע"ז משני הגמ' דמהמשנה הוה אמרינן דטעמא דמוסיפין הוא משום דכמאן דאיתא, ולבאר הנפק"מ במה דהאיני יודע כמאן דאיתא דמי כיון דבין כך ובין כך מוסיפין, על זה הוסיפה הגמ' דנפק"מ דשמעינן מה שאומר דהיינו שיכול לחזור, אבל ר' אבהו מחדש לן דטעמא דמוסיפין אינו דכמאן דאיתא אלא דבמוסיפין לא חיישינן לבי"ד שקול והאיני יודע נחשב באמת כמאן דליתא, והנפק"מ בזה דאינו יכול לחזור. נמצא דעיקר תירוץ הגמ' הוא מה דקאמר הנפק"מ דאי אמר טעמא שמעינן דהיינו שיכול לחזור. ועל זה שפיר הקשו התוס' מאי נפק"מ בזה, הלא אפילו אם כמאן דליתא ג"כ יכול לומר דעתו דהא לא גרע מאחד מהתלמידים, וא"כ סוף כל סוף מאי נפק"מ. ועל זה תירצו התוס' דנפק"מ לענין חובה, דאם עדיין נחשב דיין יכול לחזור ג"כ לחובה אבל אם האיני יודע כמאן דליתא דמי אינו יכול לומר לחובה דלא הוי אלא כאחד מן התלמידים דאין שומעין אותו לחובה.